

NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA Hrvatski zavod za knjižničarstvo

Projekt „Izrada, objavljivanje i održavanje
nacionalnog pravilnika za katalogizaciju“

Radionica o opisu građe u AKM
zajednici

MDC, 24. 4. 2015.

Sadržaj

➤ Predavanje

- Predmet , svrha i uporaba ISBD-a
- Postupanje s građom
- Shema ISBD-a: struktura
- Elementi podataka i propisi

➤ Radionica

- Usporedna analiza elemenata ISBD-a s elementima opisa arhivskog gradiva ISAD(G) i elementima podataka *Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi*

➤ Rasprava i zaključci

Uvodno: ŠTO

➤ **Zakon o knjižnicama (105/97)**

Knjižničnu građu čini svaki jezični, slikovni i zvučni dokument na lako prenosivom materijalu ili u elektronički čitljivom obliku informacijskoga, umjetničkoga, znanstvenoga ili stručnog sadržaja, proizveden u više primjeraka i namijenjen javnosti, kao i rukopisi, što sve knjižnica drži u svojem knjižničnom fondu i stavlja na raspolaganje korisnicima.

➤ **Zakona o arhivskom gradivu i arhivima (105/97)**

Zapisi ili dokumenti poglavito su spisi, isprave, pomoćne uredske i poslovne knjige, kartoteke, karte, nacrti, crteži, plakati, tiskovnice, slikopisi, pokretne slike (filmovi i videozapisi), zvučni zapisi, mikrooblici, strojnočitljivi zapisi, datoteke, uključujući i programe i pomagala za njihovo korištenje.

➤ **Zakon o muzejima (142/98)**

Muzejsku građu čine civilizacijska, kulturna te prirodna dobra, kao dio nacionalne i općeljudske baštine.

Uvodno: KAKO

- ISBD propisuje elemente opisa i pravila koja određuju vrijednost sadržaja tih elemenata [temeljni standard za MARC zapise]
- ISAD(G) propisuje elemente opisa, definira cilj i (opća) pravila za opis arhivskih fondova [temelj za EAD(G), strojno čitljivu obradu]
- *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi* propisuje elemente opisa, ne i pravila

Uvodno: ZAŠTO

- (uopće)
 - Primijeniti ISBD na opis građe/gradiva u arhivima i muzejima?
- (ako da)
 - Primijeniti na opis koje vrste građe/gradiva?
 - Kako opisati specifičnosti gradiva propisane arhivskim i muzejskim standardima?
 - Koje su to specifičnosti i iz kojih postupaka ili koncepata obrade proizlaze?
- Što činiti s opisom građe/gradiva koje nije obuhvaćeno ISBD-om?

Predmet, svrha i uporaba ISBD-a

- IFLA. ISBD: International Standard Bibliographic Description
- ISBD: Međunarodni standardni bibliografski opis. Objedinjeno izd. Zagreb: HKD, 2014.
 - specijalizirani: ISBD(M), ISBD(CR) [(S)], ISBD(CM), ISBD(NBM), ISBD(PM), ISBD(A), ISBD(ER) [(CF)], [ISBD(G)]
- Predmet
 - određuje **uvjete opisa i identifikacije** objavljene građe koja se može naći u knjižničnim zbirkama
 - utvrđuje elemente podataka koji se bilježe ili preuzimaju u određenom slijedu kao osnovu opisa građe koja se katalogizira te **rabi propisanu interpunkciju kao sredstvo prepoznavanja i prikaza elemenata podataka** što ih čini razumljivim neovisno o jeziku opisa.

Predmet, svrha i uporaba ISBD-a

svrha

- omogućiti razmjenu zapisa iz raznih izvora, tako da se zapisi izrađeni u jednoj zemlji lako mogu preuzeti u knjižnične kataloge ili druge bibliografske popise bilo koje druge zemlje;
- pomogne u razumijevanju zapisa usprkos jezičnim zaprekama;
- olakša prijenos bibliografskih zapisa u elektronički oblik;
- poboljša prenosivost bibliografskih podataka u okruženje semantičkog *weba* kao i interoperabilnost ISBD-a s drugim standardima sadržaja.

Predmet, svrha i uporaba ISBD-a

uporaba

- odredbe koje obuhvaćaju najveću moguću količinu opisnih podataka za cjelokupni raspon različitih bibliografskih djelatnosti;
- malo je elemenata opisa, poput stvarnog naslova, obvezno i mora biti uključeno u svaki opis prema ISBD-u;
- opis dobiven primjenom ISBD-a dio je potpunog bibliografskog zapisa i obično se ne upotrebljava samostalno;
- pri opisu jedinice građe koja ima obilježja različitih vrsta građe (npr. elektronička neomeđena građa, digitalizirana karta koja izlazi u nastavcima), katalogizator treba kombinirati odredbe za različite vrste građe.

Postupanje s građom

- Predmet bibliografskog opisa
 - opisuje cijeli primjerak objavljene jedinice građe (intelektualni sadržaj i materijalni oblik)
 - Građa može biti objavljena kao jedinica građe u jednom dijelu ili kao višedijelna jedinica građe, kao omeđenaili s namjerom da bude objavljena kao omeđena ili neomeđena, izdana odjednom ili uzastopno u određenim vremenskim razmacima
- Građa izdana u više formata
 - svaki se pojedini materijalni nositelj ili izlazni medij opisuje u zasebnom bibliografskom zapisu
- Reprodukcije
 - Kod opisa faksimilne ili druge fotografske, mikrografske ili digitalne reprodukcije, bibliografski podaci koji pripadaju reprodukciji navode se u svim skupinama opisa

Shema ISBD-a: struktura 9 skupina

0. Oblik sadržaja i vrsta medija
1. Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti
2. Izdanje
3. Podaci specifični za vrstu građe
4. Izdavanje, proizvodnja, raspačavanje itd.
5. Materijalni opis
6. Nakladnička cjelina i višedijelna omeđena građa
7. Napomena
8. Identifi kator jedinice građe i uvjeti dostupnosti

Skupina	Propisana interpunkcija	Element	Status obveznosti	Ponovljivost
---------	-------------------------	---------	-------------------	--------------

Napomena: Svakoj skupini, osim prve, prethodi točka, razmak, crta, razmak (. —)

0. Oblik sadržaja i vrsta medija

	0.1	Oblik sadržaja	O	P
.		Idući oblik sadržaja iste vrste medija		P
+		Idući oblik sadržaja različite vrste medija		P
()	0.1.1	Obilježje sadržaja	OP	
;		Iduće obilježje sadržaja		P
:	0.2	Vrsta medija	O	

1. Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti

	1.1	Glavni stvarni naslov	OD	
=	1.2	Usporedni stvarni naslov		P
:	1.3	Podnaslov		P
	1.4	Podatak o odgovornosti		
/		Prvi podatak	OD	
;		Idući podatak		P
;	1.1.5.2	Idući stvarni naslov istog autora itd.	OD	P
.	1.4.5.11.2	Idući stvarni naslov različitog autora itd.	OD	P

2. Izdanje

	2.1	Podatak o izdanju	OD	
	2.3	Podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje		
/		Prvi podatak	OD	
;		Idući podatak		P
,	2.4	Dodatni podatak o izdanju	OD	P
	2.5	Podaci o odgovornosti uz dodatni podatak o izdanju		
/		Prvi podatak	OD	

Elementi podataka i propisi

SKUPINA 1 STVARNI NASLOVI I PODACI O ODGOVORNOSTI

Obvezno

Uvodna napomena

Skupina Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti sadržava glavni stvarni naslov, usporedne stvarne naslove, podnaslov i podatke o odgovornosti. Definicije elementa nalaze se u pojmovniku. Dodatna objašnjena dana su na početku teksta uz pojedini element skupine.

Sadržaj

- 1.1 Glavni stvarni naslov
- 1.2 Usporedni stvarni naslov
- 1.3 Podnaslov
- 1.4 Podaci o odgovornosti

Propisana interpunkcija

- A. Za propisane interpunkcijske simbole koji se navode isprevidi A.3.2.
- B. Svakom usporednom stvarnom naslovu ili drugom usprethodi razmak, znak jednakosti, razmak (=).
- C. Svakom podnaslovu prethodi razmak, dvotočka, razmak (: jedinici građe javlja riječ ili izreka koja povezuje drugi ili idući p nim.
- D. Prvom podatku o odgovornosti, koji se javlja iza bilo kojej va, prethodi razmak, kosa crta, razmak (/).
- E. Svakom idućem podatku o odgovornosti prethodi razmak, mak (;), osim kad se smatra da podaci tvore jedinstvenu izreku.

Propisani izvori podataka

Podaci koji se navode u skupini 1 i preuzeti su s jedinice građe, ali izvan propisanih izvora, zatvaraju se u uglatu zagrađu. Posebnim odredbama ograničavaju se podaci koji se nalaze na jedinici građe, a navode se u skupini 1.

Tiskana tekstna građa i notirana glazba:

Naslovna stranica ili zamjena za naslovnu stranicu

Sva ostala građa:

Sama jedinica građe, spremnica, dokumentacija i druga popratna građa.

Elementi podataka i propisi

1.1 Glavni stvarni naslov

Obvezno kad je dostupno

1.1.1 Prvi je element skupine glavni stvarni naslov, čak i kad mu u izvoru podataka s prednošću prethode podaci o odgovornosti, podaci o izdanju, podaci o nakladničkoj cjelini, podaci o izdavanju/raspačavanju, godina, cijena ili drugi podaci koji nisu dio stvarnog naslova.

1.1.2 Naziv datoteke elektroničke jedinice gra stvarnim naslovom osim kada je to jedini naziv zabilježe na vanjskom dijelu jedinice građe poput spremnice, doku ne građe.

1.1.3 Oblici glavnog stvarnog naslova

1.1.3.1 Glavni se stvarni naslov može sastojati se izraza koji ukazuju na vrstu djela ili na njegov intelektual ili od jednog ili više generičkih izraza.

Primjeri

Proceedings
Plays
Collected works
Journal
Textes et documents
Concerto
Drawings
Survey data
Software
Graphics

1.1.4 Izbor glavnog stvarnog naslova

1.1.4.1 Jedinice građe s jednim propisanim izvorom podataka

1.1.4.1.1 Kad se u izvoru podataka s prednošću javljaju dva ili više stvarnih naslova na istom jeziku i/ili pismu, glavni se stvarni naslov odabire prema grafičkoj istaknutosti u izvoru podataka s prednošću ili, ako nema grafičke istaknutosti, prema redosljed u stvarnih naslova u izvoru podataka. Kad grafička istaknutost ili redosljed nisu jasna osnova za odabir, za glavni stvarni naslov odabire se najpotpuniji stvarni naslov.

Stara omeđena građa:

Za glavni stvarni naslov odabire se prvi stvarni naslov koji se javlja u izvoru podataka s prednošću.

Neomeđena građa:

Kad se stvarni naslov javlja i u razriješenom obliku i u obliku inicijala ili akronima, za glavni se stvarni naslov odabire razriješeni oblik, a inicijali ili akronim navode se kao podnaslov (vidi **1.3.3.1**).

Elementi podataka i propisi

1.1.4.2 Jedinice građe s više izvora podataka s prednošću

1.1.4.2.1 Kad jedinica građe ima više izvora podataka s prednošću, na primjer u višejezičnim jedinicama građe ili u jedinicama građe pisanim na više pisama s izvorom podataka s prednošću na svakom jeziku ili pismu, glavni stvarni naslov odabire se iz onog izvora podataka koji je pisan jezikom i pismom sadržaja glavnog dijela jedinice građe.

1.1.4.2.2 Kad se taj kriterij ne može primijeniti (jedinica građe nema jezični sadržaj ili je sadržaj jedinice građe ravnomjerno zastupljen na više jezika ili pisama) glavni se stvarni naslov odabire:

Tiskana građa ili građa s obilježjima tiskane knjige (uključujući mikroreprodukcije):

s desne (recto) stranice od dviju naslovnih stranica koje su otisnute jedna nasuprot drugoj, ili s prve od dviju ili više uzastopnih (recto) naslovnih stranica.

Za jedinice građe s tekstovima uvezanim u međusobno obrnutom smjeru (*tête-bêche*) ili jedinice građe s tekstovima s pismima različita smjera uvezanim zajedno (*back-to-back*) čiji je tekst i/ili izvor podataka s prednošću na dva različita jezika ili pisma na različitim stranicama naveden kao ravnopravan, uzimajući u obzir svaki omot kao prednji dio knjige, kataložna agencija odlučuje o odabiru glavnog stvarnog naslova. Stvarni naslov koji nije odabran kao glavni stvarni naslov navodi se kao usporedni stvarni naslov (vidi 1.2.3). Napomena u kojoj se objašnjava oblik može se navesti u skupini 7.

Stara omeđena građa:

s desne (recto) stranice od dviju naslovnih stranica koje su otisnute jedna nasuprot drugoj, ili s prve od dviju ili više uzastopnih (recto) naslovnih stranica, osim kad je jasno da je prva pogrešno otisnuta (cancellandum). Naslovna stranica s otisnutim slovima ima prednost pred naslovnom stranicom s gravurom.

Kartografska građa, multimedija, zvučne snimke, videosnimke, nepokretne i pokretne slike te elektronička građa:

s prvog od dva ili više uzastopnih izvora podataka.

Elementi podataka i propisi

1.1.3 Oblici glavnog stvarnog naslova

1.1.3.1 Glavni se stvami naslov može sastojati samo od jednog ili izraza koji ukazuju na vrstu djela ili na njegov intelektualni ili umjetnički ili od jednog ili više generičkih izraza.

Primjeri

Proceedings
Plays
Collected works
Journal
Textes et documents
Concerto
Drawings
Survey data
Software
Graphics
会议文集

1.1.3.2 Glavni se stvami naslov može sastojati od imena osobe ili korporativnog tijela kad se u izvoru podataka s prednošću ne javlja stvami već samo to ime ili naziv.

Primjeri

Sophocles
The British Museum
Kongress geografa Jugoslavije, Rijeka-Pula-Gorica,
Museum diluvianum quod possidet Joh. Jacobus Sc

1.1.4.5 Jedinica građe bez stvarnog naslova

Kad se na jedinici građe ne nalazi stvarni naslov, stvarni se naslov dodjeljuje i bilježi u uglatoj zagradi. Takav dodani stvarni naslov treba biti sažet i odražavati područje i/ili predmet jedinice građe na njezinu jeziku i pismu ili, za jedinice građe bez jezičnog sadržaja, na jeziku i pismu koje je odabrala katalogna agencija. U skupini 7 navodi se napomena u kojoj se objašnjava da je stvarni naslov dodijelio katalogizator (vidi 7.1.1.1).

Primjeri

[Phantom jet fighter landing at R.A.F. Leuchars, July 1971]

[Computer and information science technical reports, University of Florida]

1.1.5.4 Tekst bez stvarnog naslova

Kad jedinica građe sadržava tekst, ali nema stvarni naslov (kao kod nekih letaka, plakata, zidnih tablica itd.), tekst se preuzima u punom ili u skraćenom obliku kao glavni stvarni naslov.

Izostavljanje potpunih izreka ili rečenica ne označuje se; kraćenje izreka, rečenica ili riječi označuje se znakom izostavljanja.

Redoslijed navođenja podataka u opisu određuje se prema grafičkoj istaknutosti ili oblikovanju podataka na jedinici građe. Potrebno je zadržati značajne dijelove sadržaja teksta, kao što su nazivi proizvođača ili organizacija, imena (nazivi), mjesta i datumi događaja

Elementi podataka i propisi

Skupina 0 OBLIK SADRŽAJA I VRSTA MEDIJA

Sadržaj

0.1 Oblik sadržaja

Kategorije oblika sadržaja odražavaju temeljni oblik ili oblike u kojima je sadržaj jedinice građe iskazan.

0.2 Vrsta medija

Kategorije vrste medija bilježe vrstu ili vrste nositelja koji su korišteni za prijenos sadržaja jedinice građe.

Propisani izvor podataka

Sama jedinica građe

Referentni izvori (izbor)

- Zakon o arhivskom gradivu i arhivima(105/97), http://arhinet.arhiv.hr/Download/PDF/Zakon_o_arhivskom_gradivu_i_arhivima.pdf
- Zakon o muzejima (142/98), <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/269487.html>
- Cataloging Cultural Objects A Guide to Describing Cultural Works and Their Images, Online Edition http://cco.vrafoundation.org/index.php/toolkit/cco_pdf_version/
- Članci o primjeni ISBD-a na opis arhivskog gradiva: <http://hrcak.srce.hr/search/?q=isbd>